

dada een geschiedenis

HUBERT VAN DEN BERG

VANTILT

dada inhoud

Inleiding 7

Een eeuw dada 7 'Dada ontsnapt aan iedere definitie' 9 Een projectiel met tactiele kwaliteit 11 Een ander beeld van dada 14 De historische dadabeweging 17

1 Dada – een woord als beweging 23

In den beginne was het woord – en het woord was in Zürich 23 Een gedeponeerde handelsmerk 25 Een passend label 27 Van Voltaire naar dada 29 Mouvement Dada 31 Een avant-gardistisch netwerk 36 Dada en *Der Sturm* 39 Expressionisme, bohème en jeugdbeweging 41

2 De metropolen van dada 47

Zürich 48 Berlijn 66 Genève en Keulen 75

3 Dada in de provincie 87

Belangstelling van buiten 88 Dada en de constructivistische avant-garde 103 Grenzen aan de expansie 114

4 Dada tegen en voor de kunst 121

L'art est mort 121 Kunst met een hoofdletter K 124 De gekantelde pispak 126 Alte und neue kunst 127 De redding van het laatste, heiligste domein: de dichtkunst 130 Dadaïstische constructie en constructivistische destructie 132 Dada en het artistieke establishment 136

5 Dada als uithangbord van de nieuwe kunst 139

Tegen vaderlandsliefde, trompetten, vaandels en geld 139 'Geen enkele relatie met de oorlog' 144 Synthese van (andere) avant-gardistische ismen en laboratorium voor nieuwe kunstvormen 145 Dada tussen de ismen 151 De vereniging van kunst en leven – maar welk leven? 155 Innerlijke noodzaak 157 Chaos en dilettaantisme 159 Mystieke werkelijkheid 162 Van een 'nieuwe kunst' naar een 'nieuw leven' 164

6 Dada, het niets en een nieuwe oude 'état d'esprit' 171

Een nieuwe levenshouding 171 Dada betekent niets 173 Grand Hotel Metafysica 174 Salomo Friedlaender: creatieve indifferentie en de traditie van het niets 175 Zhuang Zi de eerste dadaïst 178 Creatio ex nihilo 180 Tussen Stirner en Descartes 182

7 **Moraal, seks en dada** 189

Het geslacht van dada 189 Seks als handelswaar 196 'Hier eindigt de sentimentaliteit' 199 Non-conformisme, maar er zijn grenzen 203 Dadavrouwen 208

8 **Van dada tot antidada** 215

Dada valt uiteen 215 De antipolitiek van dada in Berlijn 216 Avant-gardistische concurrentie 221 Dada compleet en antidada 226

9 **Hoe dada opnieuw wordt uitgevonden** 235

Een nieuwe voedingsbodem voor dada 235 Dada wordt antiekunst 239 De geschiedenis van de twee Berlijnse dadaredes 243 Dada is soms minder dan dada 247 New York maar geen dada 255 Dadaïstisch amerikanisme 258 Picabia, grondlegger van het dadaïsme 261 Predada post festum – Duchamp en New York 262 Dada als historiografische fictie 264

Kroniek 269

Manifesten en theoretische beschouwingen

Hugo Ball en Richard Huelsenbeck: *Een literair manifest* (1915) 271 Hugo Ball: *Het eerste dadaïstische manifest* (1916) 273 Tristan Tzara: *Manifest van Meneer Antipyrine* (1916) 274 Richard Huelsenbeck: *Dadaïstisch manifest* (1918) 279 Tristan Tzara: *Dadamaniest 1918* 282 Raoul Hausmann, Richard Huelsenbeck en Jefim Golyscheff: *Wat is het dadaïsme en wat wil het in Duitsland?* (1919) 288 Theo van Doesburg: *Karakteristiek van het dadaïsme* (1923) 309 Kurt Schwitters: *De zelfoverwinning van dada* (1923) 311

Verantwoording 321

Noten 323

Bibliografie 327

Illustratieverantwoording 339

Personenregister 343